

Питання зарубіжної історії

УДК 94(450):165.742 «13/14»

Б. В. Год, Д. О. Лобода

БРАТИ Д'ЕСТЕ: ФЕРРАРСЬКІ «ГУМАНІСТИ НА ТРОНІ»

Статтю присвячено дослідженню історії правління Леонелло і Борсо д'Есте у м. Феррарі як ілюстрації концепції «ідеального правителя» в суспільно-політичній думці європейського Відродження XIV – XV століть. Відомо, що кінець XIV – XV століття були періодом зародження і розквіту гуманізму на території Італії та низки країн Західної Європи. Проте, це соціально-політичне явище, будучи за своєю суттю культурним, нерідко впливало на знатні родини та династії. Однією з них і була родина д'Есте. З'ясовано, що в формуванні у братів Леонелло і Борсо д'Есте таких чеснот, як щедрість, доброзичливість, чесність, відкритість, справедливість тощо вагоме місце займала система виховання запропонована тогочасним мислителем Гуаріно де Верона. Завдяки їй м. Феррара отримала двох правителів – «гуманістів на троні». Автори засвідчують, що апогеем правління Леонелло стало вироблення родинної «політики величності», якою будуть користуватися всі його наступники. Крім того, розкрито мотиви і особливості правління Борсо. Насамкінець мова йде про значне піднесення Феррарської держави і настання в ній «золотого віку».

Ключові слова: герцогство, гуманізм, легітимізація, маркіз, «політика величності», правонаступництво, «філософ на троні», утилітарні інтереси.

Феррара – один із найважливіших гуманістичних центрів епохи Відродження, історія якого неподільно пов'язана з родом д'Есте, який керував містом упродовж 333 років. В Італії XV–XVI століть, розділеної на невеликі держави, саме синьйори мали найбільші можливості для ведення меценатської діяльності. При цьому вони відчували необхідність підтримки культури незалежно від особистої зацікавленості в цьому, оскільки остання набувала все більшого значення в політиці. Крім того, на цьому тлі з'явився і поширювався суспільно-політичний образ «філософа на троні».

У випадку Феррари, де встановилося одноосібне правління окремої династії, меценатство правителів – представників родини д'Есте – в епоху Відродження стало основним чинником, що визначав вектор розвитку держави.

Початок Ренесансу в Феррарі пов'язаний з правлінням Леонелло д'Есте. Як справедливо зауважив у статті сучасний дослідник М. Тоффанелло, саме під час короткого керівництва маркіза «середньовічна синьйорія стала ренесансним принципатом». Леонелло був першим із д'Есте, хто надавав широке, усвідомлене, постійне заступництво ренесансній культурі. При цьому зазначимо, що протягом другої половини XIII–XIV століть розвиток культури не входив у число основних завдань синьйорів д'Есте, стурбованих зміцненням своєї політичної гегемонії та створенням нової держави [15, с. 182, 183].

Як унікальний мистецький центр Феррару почали вивчати не дуже давно, і літератури, присвяченій саме цій проблемі, не багато: перша велика і ґрунтовна праця «Феррара: стиль ренесансного деспотизму» історика В. Гундерсхаймера побачила світ у 1973 році. Їй передувала невелика, але важлива історіографічна стаття вченого, в якій підбивалися підсумки попереднього вивчення Ренесансу в Феррарі в межах різних підходів та окреслювалися шляхи й можливості його подальшого дослідження. У книзі Гундерсхаймер довів, що Феррара не була провінційним центром, першим яскраво показав самотність Феррари, виокремив особливості політики д'Есте, тим самим увівши в науковий дискурс меценатську діяльність родини д'Есте як самостійну проблему, інтерес до якої згодом став тільки зростати [14].

Інтерес до Феррари, як самотнього художнього центру, активізувався з 1970-их років саме після видання монографії В. Гундерсхаймера. У 1979 році в Ленінграді було видруковано збірку статей за редакцією В. Рутенбурга «Проблеми культури італійського Відродження», один із розділів якої, що складається з 6 статей, був присвячений Ренесансу в Феррарі [11]. І серед них особливий інтерес викликає стаття О. Бернадської, оскільки в ній йдеться про той вплив, який чинив рід д'Есте на процеси, що відбувалися в Феррарі: завданням автора було «показати найтісніший зв'язок феррарського гуманізму та Відродження з політикою синьйорії д'Есте» [1].

Завершуючи історіографічний огляд, можна констатувати безперечну актуальність теми дослідження, зумовлену нестихаючим інтересом до культури Ренесансу, його соціально-політичних учень, до історії Феррари і сім'ї д'Есте. Актуальність теми пояснюється і специфікою вітчизняної наукової традиції, в якій феррарському Ренесансу приділяється значно менше уваги, ніж на Заході.

Головною метою статті є дослідження історії правління Леонелло і Борсо д'Есте у м. Феррари як ілюстрації концепції «ідеального правителя» в суспільно-політичній думці європейського Відродження XIV-XV століть.

Під час тривалого правління (1393-1440 роки) Нікколо III, батько Леонелло, доклав зусиль для зміцнення влади д'Есте: при ньому «...було прийнято нове законодавство, удосконалено адміністративний апарат, проводилися осушувальні роботи (вкрай необхідні для болотистого ґрунту Феррарського округу і постійних розливах р. По), будувалися дороги, палаци, собори». Сам маркіз був войовничою, жорстокою людиною, далекою від ідей гуманізму, але, ставши далекоглядним правителем, він усвідомлював особливе значення культури в політиці. Саме це пояснює запрошення ним у 1429 році для виховання свого сина і спадкоємця Леонелло відомого гуманіста й педагога Гуаріно да Верони, який відкрив власну школу, відвідувати яку могли всі феррарці, незалежно від соціального стану [9, с. 41, 42].

Леонелло д'Есте отримав ґрунтовну освіту завдяки Гуаріно і став палким прихильником античної культури. Опинившись при владі, він був живим прикладом «справжнього гуманіста на троні». Леонелло добре знав історію і латинську літературу, писав промови латиною і вірші італійською, грав на кількох музичних інструментах, захоплювався мистецтвом. Навколо Леонелло утворився гурток учених і поетів, де порушувалися актуальні проблеми філософії, філології, етики, історії та мистецтва. Це було характерно для епохи: виникнення таких неформальних, організованих, нерегулярних гуртків ерудитів і компаній однодумців, учасниками яких були люди, захоплені новим культурним рухом було повсюдним: найбільш яскравим прикладом подібних спільнот в епоху Відродження можна вважати Платонівську академію у Флоренції [10, с. 47, 48].

Гуаріно величезну увагу приділяв етичному вихованню свого учня. Надихаючи його прикладами з античної історії, він прагнув виховати ідеального правителя, наділеного всіма чеснотами, трактованими в душі «Нікомахової етики» Аристотеля. У листах до Леонелло мислитель закликав, щоб він «...споглядаючи добре, формував себе відповідно до нього, вад же уникав і зненавидів їх», і щоб він дбав про культурну гідність, яка «...набувається щедрістю, безкорисливістю, справедливістю, заслугами перед громадянами, служінням на користь батьківщині, примноженням честі власного роду» [10, с. 49].

Подібна культурна обізнаність проявлялася і в такій чесноті, як величність, що передбачала активну участь у культурному житті підданих. Величність, відповідно до Аристотеля, передбачала витрати, «...які ми вважаємо почесними, наприклад витрати на богів, присвятні дари, споруди і жертвопринесення, усе пов'язане з божеством, а також все те, що охоче роблять з честолюбства для загального блага, наприклад, коли думають, що потрібно блискуче спорядити хор або трієру, або влаштувати бенкет для всього міста» [8, с. 318].

Меценатська діяльність Леонелло в повній мірі відповідала цим завданням. Леонелло був першим з д'Есте, хто щедро витрачав кошти на культуру в найширшому сенсі цього слова. Він починав будувати нові палаци і закінчував роботи, розпочаті Альберто і Нікколо, фінансував розкішні святкування і суспільні проекти, наймав дорогих викладачів із різних галузей знань, протегував мініатюристам, ювелірам, ткачам, художникам, інженерам, архітекторам і музикантам [1, с. 115, 116].

З огляду на те, що важливим складником політики італійських государів Відродження стало суперництво в галузі культури, дискусії про «величність» набули неабиякого значення в гуманістичному середовищі середини XV століття. Феррарські гуманісти в другій половині XV століття визначили це поняття за державницьку політику сім'ї д'Есте [1, с. 26].

Термін «величний» був тоді поширеним зверненням, що застосовувалося до високих осіб, видатних, впливових персон: гуманіст Тимофій Маффеї написав трактат про «величність» Козімо Медічі, а онук Козімо, Лоренцо Медічі, назавжди увійшов в історію як Лоренцо Величний [3, с. 324, 325]. Однак тільки за політикою сім'ї д'Есте в історіографії закріпилася назва «політики величності», що свідчить про ідеалізоване сприйняття цієї династії [5, с. 46].

Леонелло зберігав в собі риси, властиві середньовічним синьйорам, і поняття лицарської честі не були для нього чимось умовним. Перед тим, як він був відданий на виховання до Гуаріно,

Леонелло навчався, як це було прийнято в сім'ї д'Есте, військовому мистецтву і кілька років провів у походах. Риси середньовічного аристократизму наклали певний відбиток і на діяльність Леонелло як мецената. Це позначилося на його смаку як колекціонера, а також на тому, що замовлені ним твори апелювали в рівній мірі і до античної, і до середньовічної спадщини, сприяючи, таким чином, тісній взаємодії та синтезу всередині феррарського Відродження гуманізму та ідеалів пізньосередньовічної придворної культури [4, с. 63].

Проте, незважаючи на ці риси, маркіз, на відміну від свого батька, був зразковим ренесансним правителем і багато в чому відповідав образу «ідеального государя», створеного гуманістами. Леонелло засвоїв уроки Гуаріно: «...мирним правлінням, турботою про процвітання батьківщини, щедрістю, безкорисливістю можна отримати більше поваги, ніж війною». Час його правління відзначено відносним соціальним добробутом і небувалим розквітом культурного життя. Широке і постійне заступництво різним сферам культури заклало основи «політики величності» сім'ї д'Есте, а його меценатська діяльність стала прикладом для наступних правителів Феррари [1, с. 116].

Показово, що одним із перших рішень, ухвалених маркізом після приходу до влади, було рішення про відкриття університету. Леонелло став правителем у грудні 1441 року, а вже в січні 1442 року він обговорював це питання з міською комуною, яка погодилася взяти на себе більшу частину витрат, хоча відомо, що й сам маркіз допомагав університету фінансово. Якщо в 1391-1393 роках заняття в університеті проводилися тільки з цивільного права, то починаючи з 1442 року в навчальному закладі вже викладалися найрізноманітніші дисципліни, для чого були запрошені вчені та гуманісти з усієї Італії. Феррарський університет, який не мав схоластичних традицій, одразу став одним із передових центрів гуманістичної освіти, куди прибували вчитися студенти усієї Європи [11, с. 32, 33].

Одним із найважливіших культурних подій перших років правління маркіза стало проведення конкурсу на кінну статую Нікколо III д'Есте, створення якої можна вважати яскравим прикладом фіксації в мистецтві «політики величності» д'Есте [13, с. 91].

Окрім будівництва і декорування власних палаців «політика величності» у сфері заступництва архітектурі передбачала ще й підтримку та будівництво церков, інших суспільно важливих будівель. За ініціативи Леонелло була побудована церква Санта Марія дель Анджелі, шпиталь Св. Анни і перебудовані міські укріплення. Починаючи з Леонелло, благоустрій міського життя став постійною турботою д'Есте. Це стало запорукою популярності правлячої династії серед підданих [6, с. 368, 369].

Крім архітектури, особливу увагу маркіз приділяв підтримці живопису та декоративно-прикладному мистецтву. Про багато аспектів його діяльності свідчать різноманітні колекції інших представників родини д'Есте. Оскільки у Феррарі не було власної живописної школи, Леонелло охоче запрошував до свого двору прославлених художників із різних мистецьких центрів Італії і заальпійських країн [14, с. 13, 14].

Леонелло пильну увагу приділяв й іншим видам мистецтва – особливо музиці та літературі. Він замовляв для поповнення власної бібліотеки як тексти античних авторів, так і французькі лицарські романи, підтримував літераторів, які писали не тільки латиною, але й італійською. Він сам писав вірші італійською [2, с. 165].

Із ще більшим ентузіазмом Леонелло протегував музиці. Маркіз, будучи віртуозним музикантом, організував у Феррарі постійно діючу капелу, про що відомо з поетичної хроніки феррарського придворного, написаної Уго Калеффіні. Музика, поезія і згодом театр грали провідну роль у публічному житті феррарського двору. Тому всі наступні правителі Феррари після Леонелло продовжували підтримувати саме ці види мистецтва [1, с. 117].

Активну участь у найрізноманітніших сферах культури дозволила маркізу Леонелло за своє недовге правління перетворити Феррару в «оселю муз» – у місто наук і мистецтв, у провідний центр ренесансної культури, що стало наслідком не тільки політичних розрахунків, а й значною мірою його особистої зацікавленості та прихильності гуманізму, яка згодом не завжди поділялися іншими представниками роду д'Есте. На відміну від наступних правителів Феррари, які зберігали певну дистанцію у відносинах з представниками творчої інтелігенції та сприймали останніх як слуг, Леонелло спілкувався з ними на рівних, не як правитель, заклопотаний процвітанням своєї держави, а як приватна особа, як поет, музикант і знавець мистецтв.

Меценатська діяльність Борса за своїми масштабами перевершила меценатство брата Леонелло, незважаючи на те, що він не відчував глибокого особистого інтересу до високої культури. Дійсно, Борсо не був настільки витонченою і культурною людиною, якою був Леонелло.

Освіта Борсо була гіршою, ніж у Леонелло: він навіть не знав латини. Хоча Борсо навчався у гуманістів, акцент був зроблений на його військовому вишколі. Він віддавав перевагу не вченим бесідам на філософські та літературні теми, а полюванню. Влучна характеристика дана Борсо Енео Сільвіо Пікколоміні, який став Папою Пієм II: «У Борсо була гарна фігура, на зріст він був вище, аніж більшість, із красивим волоссям і привабливим обличчям. Цікавий співрозмовник, він любив звучання власного голосу. В його вустах улесливі промови змішувалися з брехнею. Він хотів здаватися чудовим і щедрим швидше, ніж бути таким насправді... ніщо не було приємніше для Борсо, ніж хвала йому» [15, с. 185].

З одного боку, Борсо, незважаючи на отримані ним титули, був демократичним у спілкуванні з народом. Він спокійно ходив вулицями Феррари, спілкуючись з простими людьми. Таке міг дозволити собі не кожен італійський государ. Про людські якості Борсо свідчить, зокрема, лист, написаний ним Лоренцо Медічі у зв'язку зі смертю батька останнього, П'єро Медічі. Також Борсо був релігійною людиною: він кожен день відвідував церковну службу і був відомий своєю цнотливістю. З іншого боку, Борсо були притаманні й такі якості, про які говорив Енео Сільвіо Пікколоміні, – любов до розкоші, самозакоханість, марнославство, прагнення до театральних ефектів [13, с. 94].

Виходячи з відмінностей між Леонелло і Борсо, дослідники, як правило, відзначають зміну характеру феррарського Ренесансу після приходу до влади Борсо. Вони стверджують, що йому було властиво утилітарне ставлення до культури, його приваблював лише її розважальний і парадний аспекти. Однак це протиставлення не зовсім правильним, а особистість Борсо позначалася лише на деяких моментах його діяльності [15, с. 183].

Меценатська діяльність Леонелло, що заклала основи культурної політики д'Есте, була продуманою, але носила несистематичний характер, переслідування утилітарних інтересів не було її головною метою. Борсо ж, талановитий адміністратор, що залишився в пам'яті феррарців як один із найуспішніших правителів, зробив культуру одним із фундаментальних інструментів своєї політики. Як слушно зазначив В. Гундерсхаймер, якщо для Леонелло прикладом для наслідування міг бути Марк Аврелій, то для Борсо – імператор Август [14, с. 15].

Це було обумовлено не тільки відмінністю характерів, а й свідомим ставленням Борсо: він продовжив усі починання брата, але послідовно створював при цьому інший, власний образ правителя. Прибувши до Феррари, він відчував себе дещо неосвіченим і недостатньо «графінованим» для оточення Леонелло. Для людини гордої, енергійної і активної, розуміння цього залишало дві альтернативи. Він міг спробувати надбати якостей та інтелектуальної витонченості Леонелло, або ж ужитися із власним характером, нахилами і наявними навичками, створивши зовсім інший портрет государя [11, с. 35].

Борсо не цікавила слава філософа, знавця мистецтв і поезії: у практичній діяльності він орієнтувався не на ідеал правителя-філософа, який був розроблений гуманістами, а на той ідеал, який традиційно існував в народній свідомості – образ правителя справедливого, щедрого, що піклується про підданих. Саме тому його як мецената цікавили набагато масштабніші проекти, що мали б широке суспільне значення. Кожне починання Борсо служило реалізації конкретних політичних цілей [7, с. 41].

Першим завданням, яке постало перед Борсо під час приходу до влади, стало вирішення проблеми її легітимації. Легітимація влади, як усієї правлячої династії, так і окремих її представників, була однією з найважливіших завдань культурної політики д'Есте [1, с. 22, 23].

Становище сім'ї д'Есте у Феррарі не було міцним з юридичної точки зору: Феррара була папським леном, і кожен правитель отримував підтвердження свого титулу вікарія від Папи, а титул маркіза технічно йому надавався членами магістрату Феррари і підтверджувався імператором Священної Римської Імперії [12, с. 170, 171].

Спочатку Борсо зосередив свою увагу на громадських проектах, що мусили зміцнити його популярність, у тому числі за рахунок упровадження ідей, розроблених Леонелло. Насамперед він простежив, щоб було завершено створення кінної статуї Нікколо III, що ставало яскравим підтвердженням правонаступництва його влади як від Леонелло, так і від Нікколо III, глибоко шанованого феррарцями [4, с. 115, 117].

Уславленню Борсо і зміцненню його влади сприяло карбування нових монет з його ідеалізованим профільним портретом. Приводом для появи цього послужило отримання ним герцогського титула. Зразком для монет стали медалі з портретами Леонелло, створені митцем Пізанелло в античному стилі. Але якщо медалі Пізанелло були унікальні та призначалися для

показу тільки обраному колу осіб, то монети Борсо мали поширення, а образ герцога був присутнім у будинках всіх його підданих [15, с. 186].

Популярності Борсо сприяла й активну участь у житті церкви, у чому він наслідував приклад своїх попередників. Ще одним важливим почином Борса в сфері містобудування стало розширення за його наказом у 1451 році середньовічної частини міста. Зміцнивши своє становище подібними, що мали широке суспільне значення проектами, Борсо зосередив свою увагу на більш приватних проектах [12, с. 173].

Важливим було й те, що при Борсо змінилося становище представників творчих професій. Подібно до того, як він упорядкував роботу чиновників, так само він прагнув упорядкувати і регулювати роботу вчених, літераторів і художників, включаючи їх в систему державного апарату: за Борсо вони, по суті, були державними службовцями [1, с. 118].

У меценатській діяльності в сфері мистецтва Борсо наслідував приклад свого брата і батька, але надав їй систематичний і утилітарніший характер: досягнення певних політичних цілей стало переважаючим чинником. Усі художні замовлення герцога мали аналоги серед замовлень його попередників, відрізняючись від них, головним чином, масштабом і витратами на них.

Велику увагу Борсо приділяв розвиткові освіти в Феррарі, підтримуючи дотаціями з герцогської скарбниці університет, який повинен був сприяти піднесенню його слави. При Борсо збільшилася чисельність студентів: за час його правління майже 600 студентів отримали вчені ступені. Надаючи заступництво університету, Борсо намагався регулювати його діяльність, тому Феррарській університет став одним із провідних університетів епохи Відродження [2, с. 168].

Період правління Борсо мав також велике значення для розвитку літератури, музики і театру. Борсо, як уже говорилося вище, не знав латини, тому придворні літератори, рахуючись зі смаком герцога і його оточення, усе частіше стали створювати твори італійською мовою і також активно перекладати твори, написані на латині [9, с. 44].

За часів правління Борсо кожне свято, кожна урочистість перетворювалося в справжнє театральне дійство. Подібні перформанси не тільки служили популярності Борсо серед його підданих, а й мали важливе політичне значення, будучи одним із найважливіших проявів «політики величності» [11, с. 35].

Таким чином, «політика величності» д'Есте, що визначала розвиток феррарської державності, склалася ще на ранньому етапі становлення Ренесансу в Феррарі, яке співпало з періодом правління Леонелло і Борсо д'Есте. Леонелло був першим з д'Есте, хто став чинити постійне і усвідомлене заступництво культурі. Становище, яке виборола Феррара в культурному житті Італії за правління братів, необхідність демонстративної правонаступності політичних традицій і ретроспективність державної ідеології д'Есте свідчать про те, що їхня діяльність стала зразком для наступних правителів Феррари. Це також дозволяє називати їх реальними уособленнями концепції «ідеального правителя» доби європейського Відродження.

Натомість, дослідженню суспільно-політичної спадщини братів д'Есте і його трансформації у наступних представників знаменитої династії можуть послужити наступні наукові розвідки.

Список використаних джерел

1. Алешин П. А. Семья д'Эсте – покровители искусства и коллекционеры / П. А. Алешин // Вестник Московского университета. Серия 8 : История. – 2015. – № 2. – С. 111-118.
2. Бернадская Е. В. Синьория и гуманистическая культура (по материалам Феррары XV-XVI вв.) / Е. В. Бернадская // Проблемы культуры итальянского Возрождения. – Л.: ЛГУ, 1979. – С. 18-30.
3. Гуковский М. А. Итальянское Возрождение / М. А. Гуковский. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1990. – 624 с.
4. Дажина В. «Навязанная память»: мифологизация власти Медичи в художественной политике герцога Козимо I / В. Дажина // Вопросы искусствознания. – 1997. – № 2. – С. 318-335.
5. Дживелегов А. К. Начало итальянского Возрождения / А. К. Дживелегов. – М.: Польша, 1908. – 218 с.
6. Китс Дж. История Италии / Дж. Китс. – М.: Астрель, 2012. – 260 с.
7. Корелин М. С. Ранний итальянский гуманизм и его историография / М. С. Корелин. – СПб.: Тип. М. Стасюлевича, 1914. – С. 360-376.
8. Кудрявцев О. Ф. Меценатство как политика и как призвание: Козимо Медичи и Платоновская академия / О. Ф. Кудрявцев // Культура Возрождения и власть. – М.: Наука, 1999. – С. 37-48.

9. Ревякина Н. В. Идеи согласия и мира в итальянском гуманизме (Гуарино да Верона) / Н. В. Ревякина // Проблемы социальной истории и культуры Средних веков и раннего Нового Времени. – 2005. – № 5. – С. 314-319.
10. Ревякина Н. В. Из практики гуманистического воспитания (Гуарино да Верона и Леонелло д'Эсте) / Н. В. Ревякина // Возрождение : общественно-политическая мысль, философия, наука. – Иваново : ИвГУ. – 1988. – С. 40-46.
11. Ревякина Н. В. Итальянский гуманизм XV и эстетическое воспитание (Школа Гуарино да Верона) / Н. В. Ревякина // Возрождение : гуманизм, образование, искусство. – Иваново : ИвГУ, 1994. – С. 47-51.
12. Рутенбург В. И. Итальянские хроники XVI в. о Ферраре / В. И. Рутенбург // Проблемы культуры итальянского Возрождения. – Л. : ЛГУ, 1979. – С. 31-35.
13. Тарле Е. История Италии в средние века / Е. Тарле. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 208 с.
14. Хейзинга Й. Осень Средневековья / Й. Хейзинга. – М. : Наука, 1988. – С. 70-117.
15. Gundersheimer W. L. The patronage of Ercole I d'Este / W. L. Gundersheimer // Journal of Medieval and Renaissance Studies. – 1976. – № 6. – P. 1-19.
16. Toffanello M. Ferrara : The Este Family (1393-1535) / M. Toffanello // Courts and Courtly Arts in Renaissance Italy. Art, Culture and Politics. – Woodbridge, Suffolk : Antique Collectors' Club, 2011. – P. 181-202.

B. V. Hod, D. O. Loboda

THE D'ESTE BROTHERS: FERRARA «HUMANIST ON THE THRONE»

The article is devoted to the study of the history of the reign of Leonello and Borso d'Este in Ferrari as an illustration of the concept of an "ideal ruler" in the socio-political thought of the European Renaissance of the fourteenth and fifteenth centuries. It is known that the end of the XIV-XVth century is the period of origin and flourishing of the course of humanism in the territory of Italy and a number of countries in Western Europe. However, this socio-political phenomenon, being in its essence cultural, often had its influence on influential families and dynasties. One of them was the family of d'Este. It was found out that the formation of the virtues such as generosity, goodwill, honesty, openness, justice, etc. took place in the brothers Leonello and Borso d'Este. The system of education of the outstanding contemporary thinker Guarino de Verona took center stage. Thanks to advanced methods of education through the philosophy, history, military affairs and aesthetics of Ferrara received two rulers – "humanists on the throne". Attention is drawn to the fact that the apogee of the elder brother's rule was the development of a family policy of majesty, which will be used by all his successors.

In addition, the article reveals the motives and features of the board of Borso. The first task that faced Borso when he came to power was to solve the problem of legitimizing power. Legitimation of power, as the whole ruling dynasty, and its separate representatives, was one of the most important tasks of the cultural policy of d'Este. Finally, we are talking about a significant rise of the Ferrara state and the advent of its "golden age".

Keywords: *duchy, humanism, legitimization, marquis, "philosopher on the throne", "politics of majesty", succession, utilitarian interests.*

Надійшла до редакції 15 вересня 2017 року

* * *

УДК 050:(008+7)

I. В. Цебрій

ФЛОРЕНТІЙСЬКА «КАМЕРАТА» В КОНТЕКСТІ НАДБАНЬ ЕПОХИ ВИСОКОГО РЕНЕСАНСУ

У статті на основі аналізу праць дослідників історії мистецтва та музично-драматичних творів представників флорентійської «Камерати», виявлено процес становлення професійного світського музично-драматичного театру в Італії, який став «перехідним містком» із епохи Відродження в Новий час. Музично-театральні твори учасників гуртка «Камерата» розглядаються як у зв'язку з творчістю стародавніх грецьких драматургів, так і як найвище піднесення мистецтва Ренесансу – узгодженої синкретичної структури, де поєдналися всі музичні жанри, що існували на той час, складні декорації, досягнення живопису епохи Відродження й театральньо-архітектурного просторового бачення, театральну майстерність, мистецтво мізансцен, сценічного руху, мовленнєву риторику з постановочною інженерією (підняття на небо, опущення в пекло, зникнення героя на сцені, секрети освітлення за допомогою скла) та мистецтво балету.

Ключові слова: *«Камерата», Античність, флорентійський гурток, Високий Ренесанс, синкретичне мистецтво, опера, «профі-музикант», мистецтво «стародавніх».*